

GTs poetiska böcker – vishetslitteraturen

- s. 1 Job
- s. 2 Ordspråksboken
- s. 3 Predikaren

Jobs bok

Lidandets frågor

JOBS BOK brottas med en svår fråga som följt Guds barn i alla tider: Varför drabbas vi av lidanden?

Boken är till största delen skriven på mästerlig poesi (kap. 3:1 – 42:6), men den inleds (kap. 1–2) och avslutas (kap. 42:7ff) med en ramberättelse på prosa.

Job utsätts för lidande

Först presenteras den rättfärdige Job. Mycket tyder på att han var ungefär samtida med Abraham. Han var from, god och enormt rik. Men så träder Satan, Åklagaren, fram inför Gud och får tillstånd att pröva Jobs tro och gudfruktiga liv. Skulle dennes tro bestå även om han utsattes för provning? Var hans gudsfuktan osjälvisk?

Nu tas det mesta ifrån Job. Han förlorar sin rikedom, sina söner och döttrar. Ensam drabbas han av en sjukdom som drar skam över honom.

I samtal med vänner

Tre vänner kommer för att trösta. De visar ett äkta engagemang – i sju dagar sitter de tysta, bestörta. Men så brister Job ut i en klagolåt. Hellre skulle han vilja vara död än leva. Nu följer (kap. 3–31) en dialog återgiven i poesi mellan Job och hans vänner. I tur och ordning tar Elifas, Bildad och Sofar till orda. Var och en bemöts med ett försvarstal av Job. I nästan tre fulla ronder förs dialogen (Sofar tar bara till orda två gånger). Vännerna försöker överbevisa Job om att han själv är orsak till det lidande som drabbat honom. De menar utifrån sin obibliska vedergällningslära att lidandet alltid är resultat av någon konkret synd, som Job nu måste bekänna. Men Job försvarar sig och menar sig lida orättvist. Han jämrar sig och blir bitter. Han klagar inför Gud, ja, t.o.m. anklagar Gud.

I kap. 32–37 kommer så en fjärde vän, Elihu, in i bilden. Till skillnad från de andra har han en del god vägledning att ge. Han sysslar inte så mycket med lidandets orsak utan pekar på ett viktigt syfte: Lidandet kan få oss att mera lyssna till Guds röst, bekänna synd och föra oss närmare honom. Elihu avslöjar också Jobs högmod. Ingen människa är rättfärdig – inte ens Job! Han bör inte tro sig ha rätt gentemot Gud. Gud är alltid rättvis, även då vi tvivlar på det! Job svarar faktiskt inte Elihu. Han tigger.

Gud svarar Job

Så tar Gud själv till orda för första gången! (Kap. 38:1 – 42:6.) Nu skall väl ett uttömmande svar på alla frågor kring lidandet komma? Men – gåtan får ingen lösning! Inte

med ett ord berör Gud Jobs svåra situation! I stället ger han en lång beskrivning av skapelsens skönhet, som avslöjar Skaparens makt och härlighet och människans ringhet.

Det märkliga är att detta faktiskt blir till hjälp för Job. Överväldigad anar han nya ting om Gud. Ödmjukt lägger han logiken och sina varför åt sidan. Han har ju fått möta Gud sådan han verkligen är – vår Förlossare, som lever.

Job ångrar sig och tar tillbaka sina anklagelser. Gudsmötet lär honom att lita på Herren, även när han ställs inför det oförklarliga. Övertygad om Guds makt och godhet behöver han inte tillgång till lösningen på lidandets problem. Job har ju lärt känna honom, som till sist – trots allt – ska visa sig ha haft allting under kontroll. Själv kan Job inte förstå lidandet, men i Guds perspektiv finns svaren, dolda för människan men klara för Gud. Så även om gåtorna för hans egen del förblivit olösta, vågar han nu lägga sitt liv i Guds hand, med förtroende.

Boken slutar med Jobs upprättelse. Han får igen dubbelt så mycket som han förlorat.

Ordspråksboken

Visdom i praktiken

ORDSPRÅKSBOKEN är egentligen en sammanställning av flera mindre böcker. Till stor del är det ordspråk av Salomo som är samlade i boken. Gamla testamentet talar ju på flera håll om att Salomo ägde stor vishet, en gåva från Gud, och att han diktade mängder av ordspråk, 3 000 stycken (1 Kon. 4:32). Troligen är det en del av dem vi kan läsa i Ordspråksboken. Boken innehåller två samlingar av ordspråk, som uppges härstamma från Salomo (10:1 – 22:16 samt 25:1– 29:27, 375 respektive 126 stycken).

Men i Ordspråksboken finns också andra ordspråk än Salomos. Boken avslutas med ordspråk av Agur (30:1–31) och Lemuel (31:1–9). Mellan de två avsnitten med ordspråk av Salomo återfinns ”de visas ord” (22:17 – 24:34). Författarna till dessa delar är för övrigt okända.

Grundtanken

Boken börjar med en lång inledning (kap. 1–9). Där anges syftet och den grundton som sedan ljuder genom hela boken. Ordspråken liknar mycket andra samtida, allmänmänskliga samlingar av ordspråk, men där finns en avgörande skillnad: Annan visdomslitteratur sätter inte visdomen i relation till Gud, men Ordspråksboken hävdar att visheten består i att lära känna Herren. Herren är själv Visheten (kap. 8): *Jag är förstånd ... Den som finner mig, han finner livet* (v. 14, 35). Visheten blir vår genom att vi fruktar Herren (1:7, 9:10). Att i allt räkna med honom och göra hans vilja – det är verklig vishet! Motsatsen till vishet är att leva i synd, mot Herrens vilja.

Annars sysslar inte Ordspråksboken med djupare frågor kring tillvarons gåtor. Den ger i stället vardagsnära och praktiska råd och levnadsregler att följa för den som älskar Gud. Visdomsorden berör så gott som alla livets områden. Gud bryr sig om alla delar av våra liv – tron tar sig verkligen praktiska konsekvenser i det dagliga livet!

Någon har sagt att vad Psaltaren är för det inre tros livet, är Ordspråksboken för det yttre, praktiska kristna livet.

Ordspråkens karaktär

Liksom Psaltaren är många av ordspråken skrivna med s.k. parallellismer (typiskt för diktandet i GT). En sådan består av två satser, där den andra svarar mot den första – antingen så, att den andra satsen för tankegången vidare, eller så, att den visar på det motsatta förhållandet, eller så, att den uttrycker precis samma sak som den första (jmf. 16:3, 10:28 och 16:20).

Men visdomen förmedlas i Ordspråksboken inte bara i ordspråkens form. I en del avsnitt är det mer fråga om korta, kärnfulla förmaningstal.

Visheten personifierad

I ett avsnitt antar Visheten personliga drag, 8:1–36. Visheten beskrivs inte bara som en egenskap hos Gud utan uppträder närmast som en person, som beskriver sitt eget väsen, sin karaktär och sina gåvor samt sina relationer till människan. Visheten talar om sitt förhållande till Gud Fader och skapelsen. I mycket känner vi igen NTs beskrivningar av Sonen, Jesus. Många av Vishetens utsagor påminner också om Jesu egna utsagor i evangelierna (jämför särskilt med Johannesevangeliet). Alltsedan fornkyrkans dagar har kristna därför varit övertygade om att det är den andra gudomspersonen, Jesus, som talar i detta avsnitt.

Ett tips

Många av vishetsorden i Ordspråksboken har motsvarigheter i NT, se parallellställena. Slå upp dem – ofta är det intressant att jämföra. NT fångar upp GT, men med Jesus kommer samtidigt något nytt och mer.

Predikarens bok

Vad är meningen med allt?

PREDIKARENS BOK betraktar livet och frågar: Är det någon mening med att leva? Allt vi kan vinna på jorden – ofta genom möda och slit – vad är det egentligen värt? Allt är ju förgängligt och flyktigt. Det förgås. Uttrycket ”Förgänglighet och åter förgänglighet” återkommer nästan 40 gånger i boken.

Livet i backspegeln

Vem författaren är nämns inte uttryckligen i boken men troligen är predikaren kung Salomo. Tydligt är i varje fall att författaren provat på det mesta av vad livet då – och nu! – kan bjuda på. I predikaren möter vi en gammal man, som blickar tillbaka på livet. Han beskriver hur han sökt meningen i olika ting under livets gång, och gång efter gång uttrycker han de slutsatser han nu drar på sin ålders höst.

Ett jagande efter vind

Predikaren har verkligen sökt meningen i det mesta: i sin status som kung, i rikedom, i allt man kan skaffa och göra för pengar, i att lägga all kraft på hus och trädgård, i att ägna sig åt kvinnor, mat och vin. Slutsatsen är: Allt är förgängligt och ett jagande efter vind! Inte heller förvärvandet av kunskap och vishet ger mening – tvärtom! Ingenting av

detta ger själen mättnad (6:7). Lägga märke till hur mycket i meningssökandet som kretsar kring predikaren själv (räkna exempelvis alla ”jag” och ”mig” i kap. 2). Vi finner inte livets mening, så länge vi är upptagna med oss själva!

Meningen

Vad är det då som gör livet värt att leva, som sätter in det i dess rätta sammanhang? Jo, svaret antyds och ges lite här och var i boken (3:13–14, 3:17, 5:17–18, 7:14–15, 7:19, 8:12–13, 8:15, 11:9, 12:1): Människan måste relatera sitt liv till Gud: tänka på sin Skapare (12:1) och leva efter hans bud. Eller som det uttrycks Ps. 62: *Endast i Gud har du din ro, min själ!* I Predikarens sista vers dras slutsatsen: *Frukta Gud och håll hans bud, det hör alla människor till. Ty Gud skall föra alla gärningar fram i domen, med allt som är fördolt vare sig det är gott eller ont* (12:13–14).

Den som fruktar och älskar Gud får och kan – med ett evighetsperspektiv – ur hans hand ta emot det som livet har att bjuda på, glädja sig över det och förvalta det med ansvar inför honom.

Ett liv i gudsfruktan ger inte svar på alla frågor, men det ger oss ro att vila i det som är, att det är i Guds händer. Vi ser inte alla sammanhang, men vi vet att Gud gör det (3:13f, 3:17, 5:17–18, 7:14–15, 8:15).

Angelägen slutsats

I vår tid har samhället och de flesta människor vänt Gud och hans Ord ryggen. Alltsedan 1700-talet, då hon i upplysningens spår började lämna tron på en levande och personlig Gud, har ”den moderna människan” likt predikaren sökt och sökt överallt. Men inte i något har hon funnit meningen med livet.

Människor lever som om meningen skulle finnas i vad man kan köpa eller göra för pengar – men allt sådant betyder något, bara så länge man inte har det. När man fått det, finner man: det gav inte livet mening! Sökandet utan Gud har misslyckats – i dag, liksom på predikarens tid. Tristess, tomhet, likgiltighet och ångest härskar nu i djupet av många människors inre. Människan utan Gud mår inte bra!

Predikarens uppmaning är synnerligen angelägen: *Tänk på din skapare, frukta Gud och håll hans bud, det hör alla människor till!*